

OSMA GLAVA

Vsichki dializni bolni se izmychvat ot silna zhazhda – den sled den, mesec sled mesec, v prodylzhenie na dylgi godini. Spomnjam si njakolko sluchaja na samoubijstvo po тази prichina. Edinijat pyt bolnijat se hvyrlil ot prozoreca na stajata, v kojato lezheshhe i pochina na mjasto. Toj beshe izpadnal v ludost ot zhazhda. Bolnite ot negovata staja go nabljudavali kak staval vse po-nespokoen i kak v edin moment grabnal dvulitrova butilka s voda i ja izpil navednyzh s dumite:

– Iskam edin pyt da se napija!

Posle stypil na pervaza i viknal:

– SHTe skocho! SHTe skocho!

Sysedyt mu po leglo huknal da vika sestra ili lekar. Vednaga pritchali – i lekar, i sestra i lekarjat se hvyrlil da hvane bolnija tochno v momenta. kogato onzi skachal. Tozi lekar togava si izkylchi edin pryst i dokato hodeshe prevyrzan, chesto razkazvashe s chuvstvo za humor kak bolnijat bez malko ne go zavljakyl i nego. V interes na istinata, taka, kakto se sheguvashe, lekarjat beshe dosta travmiran ot tozi sluchaj. Osven tova, ne mu beshe za pyrvi pyt. I drug pacient se samoubi na negovo dezhurstvo, ne stiga tova, ami i sestrata se sluchi syshtata sestra, ta im izleze prjakor grobarite.

Edna bolna pyk mnogo obichashe shokolad i plodove. Tja pochina mychitelno na moe dezhurstvo ot syrdechen blok poradi povishen kalij v kryvta, tochno kogato pristigna ekipyt za speshna dializa. Beshe imala neshtastieto da se vloshi v den i chas, kogato v otdelenieto ne teche dializa i njama drug personal, osven edna dezhurna sestra. CHetiri noshti prez sedmicata i v nedelja njama redovna dializa. Zatova pyk ima opredeleni ekipi ot dezhurni na razpolozhenie, gotovi da se otzovat pri nuzhda. Ekipyt na razpolozhenie – lekar, sestra i tehnik – se sybira, kato se prati linejka po domashnite im adresi. Pri speshen sluchaj, dezhurnata (az, v onzi koshmaren sluchaj) se obazhda v priemniya kabinet da izpratjat linejka, kojato da sybere ekipa. Linejkata trygva po adresite na vseki edin i chesto minava naj-malko chas, dokato gi dokara, zashtoto njakoi zhivejat dosta daleche. No i kato gi dokara, dializata ne zapochva vednaga, zashtoto tehnikyt pyrvo puska instalacijata za omekotjavane na vodata, posle vkluchva aparata, aparatyt zapochva da testva programite i nastrojkite si, a v tova vreme sestrata go zarezhda s individualnite kryvni linii i chak sled kato aparatyt svyrshi testvaneto i na displeja se pojavi syotvetnoto syobshtenie, dializata mozhe da pochne. Vprochem, tova za testvaneto i displeja e ot po-novo vreme. Kogato pochina onazi bolna, aparatite bjaha ot po-star model – njamaha oshte displej

i po-byrzo vližaha v raboten režim. Tova togava njamashe znachenie – bolnata beshe pochinala, predi oshte da pusnem aparata, no shte vidite kakvo znachenie imashe v naj-strashnija sluchaj v mojata 25-godishna praktika. Sluchaj, pri kojto v rycete mi bez malko ne zagina chovek. Za tozi sluchaj, obache, shte pisha po-kysno.

Po-starite kolegi sa mi razkazvali za vremeto, kogato za prv pyt v grad Raven razkrili hemodializno otdelenie. Togava imali samo chetiri-pet aparata ot primitiven model, pri koito lipsvala sigurna zashtita sreshtu vyzdushna embolija na bolnija (vkarvane na vyzduh v kryvonosnata sistema). I dokato pri dнешnite aparati opasnostta ot vyzdushna embolija po vreme na dializa e prakticheski ravna na nula i samo pri izkljuchvane ima risk ot takava, v zorata na dializata nemalko bolni napusnali tozi svjat poradi napompvane s vyzduh. Samata az sym svidetel na edin ot poslednite sluchai na vyzdushna embolija, bez fatalen kraj po ednoto chudo. Sluchi se prez '87 ili '88 godina. Togava oshte imashe dva-tri ot naj-starite aparati – tezi s nenadezhdna zashtitna sistema sreshtu navlizane na vyzduh v sydovete na bolnija. Vsyshtnost aparatite ot tozi tip, proizvodstvo na italianskata firma “Belko”, imaha vyzdushen detektor, no ne avtomatichen, a takyv, kojto se vkljuchvashe rychno. Bolnata, kojato postrada mnogo, no za shtastie ne zagina, se kazvashe Krajna, zapomnila sym imeto j, zashtoto ne se sreshta chesto. Edna kolezhka, kojato po-kysno zamina na rabota v Anglija, vkljuchva, znachi, Krajna i se zapytva kym sledvashtija bolen, obache zabravja da vkljuchi vyzdushnija detektor. Tova, samo po sebe si, oshte ne e dostatychno da stane beljata, neobhodimo e otnjakyde da pronikne vyzduh, da se sybere i da trygne po venoznata linija kym bolnija, a ottam po venite mu – kym syrçeto. Za lošh kysmet, njakoe ot mnogobrojnite razklonenija na liniite po aparata se okazva nedostatychno plytno sychleneno i ottam zapochva da se zasmukva vyzduh. Incidentyt stava za broeni minuti. Dokato vsichki bjahme zalisani s vkljuchvaneto na ostanalite bolni ot smjanata, Krajna vnezapno zapochna da hyrka i da se gyrchi, a sysedyt j po leglo se razvika. Vednaga se vturناهme i sprjahme aparata. Byrzo izvadihme dve te igli i izhvyrlihme vsichko – v kryvnite linii ostana okolo polovin lityr kryv, no v sluchai kato tozi kryvozagubata e naj-malkata ni grizha, i nezabavno otkarahme postradalata v reanimacija. Tam ja postaviha na aparatno obdišvane i tja ocelja – s bozhijata pomosht. Tozi sluchaj se pokri, kolezhkata ne beshe dori smymrena, oshte poveche che letalnijat (smyrtonosnijat) kraj se razmina – znachi vse edno e njamalo nishto. Ne che kato e imalo, njakoj e bil nakazvan.

Ot vremeto, predi az da zapochna, se predavashe i edna legendarna istorija – syshto primer za razminavane na kosym s letalnija kraj. Sluchajat e dostatychno kuriozen – chak ne mi se vjarvashe, kogato za pryv mi go razpravaha. Dvama bolni znachi ljagat na dve sysedni legla. I ne znam po kakyv tochno nachin kryvnite im linii se oplitat taka, che ot edinija bolen se tegli kryv, a v drugija se vryshta – i obratno. Neverojatnijat kysmet bil, che se sluchili ot edna kryvna grupa. I taka si izkarali cjalata dializa. Ne znam kakvo sa nabljudavali togava sestrite i lekarite, no razkazvat s umilenie, che bili strashno sploten kolektiv – vsichkite mladi i mnogo shturi. Po onova vreme edna dializna procedura prodylzhavala celi 12 chasa, posle osem, za da stigne do dneshnite chetiri. Dializatorite (zabravih da kazha, che nie za po-kratko im vikame shpuli) bili syvsem razlichni ot sega. Ne bili s formata na cilindyr, a napomnjali na golemi vafli (i dosega sa zapazeni ot tjah za demonstracija pred studenty). I kato vafлите bili mnogo krehki, toest v procesa na dializa izvednyzh se otlepjali i pryskali kryv na vsichki strani, ta chak do tavana. Nikoj ne mozhel da predvidi koga shte se sluchi. Zatova pochti celijat personal ot onezi godini beshe preboledual ot zhyltenica – po-tochno ot hepatit V (togava njamashe oshte hepatit S, dazhe SPIN oshte njamashe). Segashnijat zavezhdasht otdelenie, doc. K. Fonev, po onova vreme redovi lekar, izkaral osobeno tezhka forma na hepatit V i sega e s izkustvena tazobedrena stava poradi uvrezhdane na kostite ot kortizona, kojto mu inzhektirali v golemi dozi – togava njamashe interferon. I vse pak starite sestri i tehnicy se hvaleha, che mnogo hubavo si bili zhiveli. Sigurno. Sutrin vkljuchvali, da rechem, chetirimata ili petima bolni i zasjadali da gi nabljudavat do vecherta. Ako nikoja shpula ne grymnela, po cjal den se chudeli kakva da ja svyrshat– razpravjali si vicove, razmenjali si zakachki i dazhe igraeli na “beli peperudki”. Nali ste chuvali detskata pesen-igra:

Beli peperudki, kyde otlejajte,
dojde li mu krajat, izberete družhki,
az izbiram tra-la-la, ti izbirash tra-la, i t.n.

Ta izbirali si, znachi, družhki, natiskali se i – vremeto minavalo neusetno. S godinite dializata stavala po-kratka, a brojat na bolnite se uvelichaval i se nalozhilo da preminat na dve smeni – dnevna i noshtna. Dnevната protichala po poznatija nachin, a vechernata bila oshte po-zabavna. Zapochvali rabota v sedem vecherta, kato zavarvali bolnite vkljucheni ot sledobed. Trjabvalo samo da gi izkljuchat – obiknoveno kym 10-10:30 ch. Posle bili absoljutno svobodni. Ne, ne si otivali vkyshti, ponezhe dezhurstvoto im se vodelo do sedem sutrinta. No kato njamalo kakvo da pravjat v praznoto otdelenie, a i bili mladi, ta ne im se spjalo, zapochvali da

se veseljat. Mnogo obichali, naprimer, da se zabavljavat s avtomaticno tochene na vino ot damadzhana. Tova se pravelo po slednija nachin. V damadzhanata postavjali chista, neizpolzvana kryvna linija (tja nali e trybichka s diametr kym santimetry). Posle pyhvali trybichkata v aparatnata pompa, vse edno che podgotvjat za dializa. Puskali pompata i tja zasmukvala vinoto (pompata zasmukva, kakvoto j padne – nezavisimo kryv ili druga technost). Ot drugata strana narezhdali chashi. Pylnish chashata, spirash pompata – i pak, i pak. Goljam smjah padal. Ponjakoga reshavali da otidat na krychma i se pribirali chak v ranni zori – s blesnali pogledi. Sutrinta se strojavali chinno za raport pred docenta – prof. Fonev bil oshte docent – i makar da gi zabeljazval, che ne sa iztrezneli, toj samo im se zakanval nauzhkim, kato razmahval nazidatelno pryst.

Kogato az postypih na rabota, dvama ot tehnicite bjaha izjaveni alkoholici. I dvamata njamaha oshte 35 godini. Skoro sled tova edinijat izpadna v delirium tremens (bujstvane s videnija na pylchishta ot nasekomi ili grizachi). Lekuvaha go v psihiatrijata. Posle go uvolniha za sistemno nejavjavane na rabota. Drugijat i dosega zloupotrebjava s alkohol, vkljuchitelno prez rabotno vreme, no go tyrpjat, zashtoto e star kadyr sys zaslugi kym otdelenieto, a i e prijatel na shefovete. Tradicijata da se pie v rabotno vreme e zapazena i do dnes. Bolnite nosjat rakija i vino, a pozamozhnite dazhe uiski. Edna sestra, goljama shegadzhijka, ponastojashtem pensionerka, imashe navik da kazva:

– Neshto edin zyb me boli. Trjabva da vzema lekarstvo.

Tova beshe parola. Znak za izvazhdane na rakija ili kakvoto ima v momenta, no naj-chesto rakija. Posle njakoj drug kazvashe:

– Abe i men me boli zyb. Daj malko lekarstvo tuka.

Da spomenavam li pusheneto? Mislja, che e izlishno. Vyv vsichki bylgarski bolnici se pushi – i to mnogo. Ot vreme na vreme ni chetat po njakoja zapoved, plashat ni s globi i posle vsichko se vryshata na staroto polozhenie. Da pushish v hemodializa pyk si e napravo predimstvo, zashtoto po princip sme dlyzhni da stoim neprekysnato v zalite, dokato bolnite se dializirat. Pushachkite sa mu namerili lesnoto i pod predlog, che im se pushi, chas po chas preskachat do bitovkata (stajata za pochivka na sestrite). Podobro izvinenie za izlizane ot zalata njama. Gladen mozhesh da stoish, mozhe da njama vreme da preskochish do toaletna, no shtom ti se e pripushilo – bjagaj, drypni si, da ne se mychish. A vednyzh izlezli, zabravjat i da se vyrnat. V bitovkata e spokojno, ne e kato v zalite pri aparatite i bolnite. Ima leglo, televizor, gotvarska pechka, avtomaticna peralnja. Televizoryt i peralnjata sa podaryci ot blagodarni bolni – pokojnici. Edinijat, kojto ni

podari televizora, pozhivja malko poveche, no drugijat, s peralnjata, pochina pochti vednaga, shtom ni ja instaliraha. Pusheneto, znachi, si e neshto normalno v bylgarskite bolnici i njama kak da se zabrani, osobeno v otdelenija kato nasheto, kydeto i zavezhdashtijat, i starshata sestra sa zakleti pushachi.

Bolnite vyv vsichki otdelenija, kydeto sym rabotila, cherpeha personala. Bolnite na dializa – naj-malko ot vsjakyde drugade, zashtoto idvat postojanno godini nared. Ne e kato da se izlekuvat i da gi izpishem. Vse pak po razni povodi gledat da ni pocherpjat – za rozhden den, za godishnina ot zapochvaneto im na dializa, za svatba na deca ili vnuci. Mozhe da ne e mnogo, no e ot syrce – shte kazhe njakoj i shte ni podnese ja bonboni, ja torta, ja drugo neshto. Vednyzh rekoh na edna zhenica ot pridruzhitelkite (dyshterja j e na dializa i tja vseki pyt idva s neja):

– Stiga s tija bonboni i torti, che diabet shte hvanem. Kazhi i na drugite – kojto ima povod za cherpene, da nosi malko bob ili luk, da si sgotvim ili pyk pryzhki i mas, da si hapnem napravo.

SHeguvah se, no tja, milata, se zasmja dobrodushno i naistina ni donese bob. I brashno njakolko pyti donese. Edna ot sanitarkite praveshe mekici na pechkata v bitovkata. CHudno hubavi stavaha, hem gi pyrzheshe v prestojala mas. SHTe vi priznaja, che nikoga i nikyde ne sym jala tyj sladko, kaktto v bolnicata, kato si sgotvehme ili ni donesjaha neshto za hapvane. JAla sym vsjakakvi gadosti, kakvito ne bih i poglednala v izvyn bolnichna obstanovka – granjasali pryzhki, presolena slanina, ljuti chushleta. Dazhe hranata na bolnite, kojato te otkazvaha i se hraneha s hrana ot kyshti, se nosesh e s tendzherata v nashata bitovka i byrzo-byrzo j vizhdahme smetkata. Imashe bolnichen stol, razbira se, no hranata, predlagana v nego, beshe skypa, a bezplatni kuponi ne ni se polagaha. V tezhki dni sme nabivali samo luk i chesyn sys sol i suh hlebec. Njakoja ot nas kazvashe:

– Ama che se osmyrdjahme! Bolnite shte ni usetjat.

A druga shte dobavjashe:

– Ha, mnogo vazhno! Njama samo te da ni smyrdjat, ja!

Edna ot bolnite, vyzrastna zhena s truden zhivot, nevidjala drugo osven nemotija, vseki pyt, shtom ja vkljuchvahme, ni pyhashe v dzhoba po neshto drebno – bonbonki, jabylka ili vafla, a po praznici nosesh e vkusni banici i domashno vino. Syrdehme j se, kazvahme j, che ne biva, che tja samata sigurno njama kakvo da jade, a tja – dushica blaga, narodna – shte reche:

– A, dneska e zadushnica, cherpja za bog da prosti, ne se otkazva! – beshe zagubila myzh i sin, i snaha i otglezhdashe vnuchetata si samichka. Ili,

ako ne e zadushnica, shte nameri drugo da kazhe. I vse dovolna ot nas, i vse blagodarna.

Bolnite vyv vsichki otdelenija rjadko se syrdjat, strah gi e. Predi godini nashite si osnovaha druzhestvo. Predsedateljat mu se obadi na zhurnalistite, che imame 80% zarazeni s hepatit S, ako ne i poveche. V edin vestnik izleze kratko syobshlenie, che pri nas e plyznala hepatitna epidemija. Profesoryt, obache, izleze s oproverzhenie. Hepatit imalo vyv vsichki dializni centreve, kaza toj i zhurnalistite go napisaha (no toj ne kaza kyde kakyv e procentyt), njamalo mjasto za trevoga i t.n. v poznatija stil – “zajavjavam vi naj-otgovorno”. Mjasto za trevoga, estestveno, imashe. Procentyt na zarazenite s hepatit S v evropejskite strani v mnogo po-nisyk: v Italija – 22%, v Belgija – 4%, a v Holandija – samo 3%. Procent kato nashija se sreshtashe samo v stranite ot Tretija svjat. Izvikan beshe infekcionista, kojto pregleda vsichki bolni “naj-obstojno”. Ne che im licheshe neshto na vynshen vid, stava duma za nerazvita bolest, toest za virusonositelstvo, i ne che kato ti slozhat edna slushalka i te pochukat po gyrba ili ti namachkat korema, virusyt shte se izplashi i shte izbjava daleche, obache nali trjabvashe da se pokazhe, che se pravi neshto. Virusonositelstvoto po princip ne podlezhi na lechenie. Prilaga se samo izolacija na otdelen aparat. Pri razvito razboljavane mozhe da se prilozhi interferon, no toj e dosta skyp. A vakcina za hepatit S oshte njama. Ima samo za hepatit A i V. Ottogava dosta ot zarazenite pochinaha, a ostanalite i novodoshlite ne se izsledvaha, taka che procentyt statisticheski spadna. Bolnijat aktivist pyk go “zatochiha” v edin malyk gradski centyr. Zatochenieto v malkija gradski centyr mnogo se praktikovashe predi godini, no posle go sprjaha, zashtoto shvanaha, che da se dializirash tam ne e nakazanie, a chista nagrada. V onzi centyr ima po-malko aparati, poveche red i dostatychno konsumativi. I mnogo kadyren zavezhdasht. Imashe, vprochem, toj pochina ot infarkt predi da navyrshi petdeset. No malko predi da pochine, uspja da izgoni ottam sina na profesora, inzhenera. Inzh. Fonev togava postoja malko bezraboten, zashtoto nikoj ne shteshe da go naznachi na rabota, vypreki diplomata mu za inzhener, a i bezraboticata beshe goljama. Nakraja bashta mu go uredi pri nas kato tehnik po poddryzhka na aparatite, vednaga shtom se osvobodil mjasto.

Istinata, che sme dopusnali nedopustimo visok procent zarazeni s hepatit S, lysna neprijatno predi dve-tri godini sled masovo izsledvane na vsichki bolni i personala, kakvoto ne beshe provezhdano v prodylzhenie na poveche ot godina, mozhe bi godina i polovina, a spored iziskvanijata za rabota v hemodializa, to trjabva da se provezhda na vseki tri meseca. Togava se setihme, che prez iztekloto vreme sme dopuskali dosta nedopustimi neshta.

Kato naprimer lipsa na dezinfekcija na aparatite mezhduru ot delnitye bolni – zadylzhenie na tehnikeskija personal po narezhdane na zavezhdashtija, kaktu i obshto nisko nivo na higienata v otdelenieto, zashtoto ne dostigaha dezinfektanti. Naj-opasnoto neshto, koeto dopusnahme togava, obache, beshe presterilizirane na ednokratni konsumativi – izpolzvani za bolnitye i, estestveno, zamyrсени s kryv – zashtoto i te ne dostigaha. V prodylzhenie na meseci sled izkljuchvane ne izhvyrljahme kryvnitye linii, a gi miehme na cheshmata i gi zapylvahme s raztvor na formaldehyd, ili mravchena kiselina. Tova e silno letlivo veshtestvo, koeto dori i raztvoreno vyv voda ot delja otrovno zadushavashti pari, ot koito kashljahme, a ochite ni sylzjaha. Taka gi ostavjahme dva dni, posle gi promivahme s banki sterilen fiziologichen raztvor i pak gi izpolzvajahme za bolnitye. Promivahme na cheshmata i iglitye, s koito ubozhdahme bolnitye i gi prashtahme na sterilizacija. Otnachalo gi nadpisvahme s imeto na bolnija, ot chijato ryka sme gi izvadili, posle neshtata se zabatachiha i stana tja, kakvato stana – prashtahme iglitye na edin bolen da se sterilizirat, posle ubozhdahme s tjah njakoj drug i t.n. A virusy na hepatita e mnogo ustojchiv. HEI-to togava ni napravi proverka za formaldehyda, s kojto rabotehme. Ne znam dali njakoj beshe signaliziral ili proverkata beshe po iniciativa na samoto HEI. Preduprediha ni, che ot HEI shte idvat da zamervat formaldehyda vyv vyvzduha i nie se obnadezhdihme, che naj-setne mozhe da go zabranjat i da opravjat snabdjavaneto. Edin den po objad dojdoha dve sluzhiteljki i postavih na bjuroto v zalata njakakvi malki izmervatelni uredi. Bolnitye ot sutreshnata smjana tykmo si bjaha zaminali. Trjabva da kazha, che togava narochno razljahme formaldehyd i v cjaloto otdelenie napravo ne se dishashe. Vsichki kihahme, kashljahme i ne mozhehme dve da vidim ot poroj sylzi. Dvete sluzhiteljki i te kihaha, kashljaha i roneha sylzi prez cjaloto kratko vreme na zamervaneto, no nakraj – vizh ti – zamervaneto pokaza stojnosti na formaldehydni pari vyv vyvzduha v granicite na dopustimoto. Syobshtiha ni go njakolko dni po-kysno. A si spomnjam, che točno kogato zamervaha, njakoj ot personala idvashe otvyn za vtora smjana i, vlyzajki v otdelenieto, se razvika otdaleche:

– Ej, kakvo ste napravili tuka, be? SHTe se izdushite, be!

A nie se razshytkahme:

– SHyt, be, po-tiho! HEI-to e tuka, zamervat.

Praktikata da se presterilizirat ednokratni materiali ne e izcheznala oshte. Samo dni predi da napusna, ot sterilna baza pristigna opakovka, sydyrzhashta zamyrсен s kryv plastmasov katetyr. Mnego se jadosahme, kato go vidjahme – ot obrabotkata, na kojato e bil podlozhen pri sterilizacijata, kryvta, ostanala vytre v lumena mu, se beshe izljala otvyn. Vednaga go

izhvyrlihme, razbira se. Takiva katetri (te predstavljavat tvyrdi plastmasovi trybichki s dylzhina okolo 25 sm i diametr 2-3 mm) se izpolzvat pri novite bolni, koito zapochvat dializa i oshte njamat svyrzani po operativen pyt arterija i vena na rykata – taka narechenata AV fistula (vzh. Peta glava). Katetyrty se postavja v dylbok centralen venozen syd (manipulacijata se izvyrshva ot lekar s uchastieto na dve asistirashsti sestri), zashtoto obiknovenite veni na rykata ne mogat da osigurjat neobhodimija debit za provezhdane na adekvatna dializa (200-300 ml/min.), a dylbokijaty syd e shirok i syotvetno kryvotokyt po nego – dostatychno moshten. Sterilnata ni baza otdavna ne e kakvato beshe po vremeto na starija shef. Sega e modernizirana i razpolaga s mashina za vakuumirani sterilni opakovki – prozrachni ot ednata strana. V tjah mozhe da se sterilizirat marli, instrumenti, charshafi dori. Nie chesto gi izpolzvame za presterilizirane na dializni igli, izvadeni ot originalnata, fabrichna sterilna opakovka i ostanali neizpolzvani po njakakva prichina, za da gi izpolzvame posle pak, no tova si e v pylno syotvetstvie s iziskvanija za “ex tempore” upotreba na sterilni materiali, toest neposredstveno sled izvazhdaneto im ot sterilnata opakovka, a ne sled kato sa prestojali otrkriti. Za syzhalenie, prodylzhavame da presterilizirame i materiali za ednokratna upotreba, ostanali sled manipulacija po postavjane na katetyr na novite bolni. Njakoit ot tjah, podobno na dializnite igli po-gore, sa ostanali neizpolzvani i se nalaga da minat prez presterilizacija, zashtoto syshto sa bili izvadeni ot originalnata im, fabrichno-sterilizirana opakovka. No izprashtame i izpolzvani materiali, toest, takiva, koito sa vlizali v tjaloto na bolen i, estestveno, zamyrсени s kryv. Tjah gi promivame na cheshmata, kismem gi v dezinfektant i kislородna voda i gi izprashtame v sterilna baza. Obache, ne shtesh li, tozi den pristiga katetyr ot sterilna baza s petno kryv otvytre na prozrachnata opakovka. JAVno njakoja ot nas, sestrite, ne si beshe svyrshila dobre rabotata, no njamashe kak da razberem koja e, zashtoto ne se podpisvame nikyde, kato prigotvjame materiali za sterilizacija. Edna ot po-bojnite mezhdu nas (ne bjah az, az ne sym mnogo silna na prikazki), se razvika:

– Samo da ja nauचा koja e taja, deto go e pratila neizmit, shte j dam da se razbere!

Na neja, obache, sigurno i prez um ne j minavashe misylta, che po princip ne e redno da izprashtame ednokratni konsumativi na sterilizacija. A sluchai kato tozi s neizmitata kryv sa neizbezni, zashtoto ponjakoga postavjaneto na katetyr stava trudno i minavat chas-dva, dokato naj-posle se izvyrshi. Zamyrсенite materiali sa s tesen lumen i polepnalata po tjah kryv se sysirva. Kogato nakraja razchistim improviziranata operacionna

(kateterizirano naistina si e malko operacija – s mestna upojka, s leko srjazvane na kozhata na mjestoto na postavjane, a i sys zashivane na katetyra za okolnata kozha, da ne se izmykne sluchajno, nali trjabva da se zapazi i izpolzva za dializa naj-malko mesec i polovina-dva, dokato sydovite hirurzi napravjat fistulata, a posle i tja se chaka da “uzree”) svaljame zelenite hirurgichni prestilki, izhvyrjljame zamyrsenite rykavici i kyrvavite marli i otrasjame vsichko, kakvoto mozhem da presterilizirame, na cheshmata za miene i nakisvane. Ako edin katetyr e malko polzvan, toest napraven e neuspeshen opit da se postavi i posle e vzet drug, pyrvijat podlezhi na presterilizirane, zashtoto katetrite vse ne dostigat i trjabva da gi ikonomisvame. Malko predi da napusna rabota, naj-kyt bjaha dvulumennite.

Nalaga se pak da objasnja. Katetrite mogat da imat edin ili dva lumena. Tezi s dvata lumena s kato pushka-dvucevka, taka da se kazhe. Mnogo sa udobni pri bolni s loshi periferni veni (periferni – znachi na rycete i krakata), zashtoto ne se nalaga da tyrsim vena za vryshtane na prechistenata ot aparata kryv – ot edinija lumen aparatyt tegli, v drugija – vryshta i taka bolnijat ne se bode izobshto. Bolnite, razbira se, predpochitat dvulumenni katetri, toest, te oshte ne znajat kakvo predpochitat kato postypjat, prosto iskat da gi bodem, da ne kazha mychim, kolkoto se mozhe po-malko. Ima nachin i bolnite, veche redovno provezhdashti hemodializa, da se bodat s edna igla, vmesto s dve. Aparatyt se nastrojva na programa “single-needle” (samo s edna igla), a plastmasovoto udylzhenie na edinstvenata igla se razklonjava s V-obrazna pristavka, no lekarite kazvat, che dializata po tozi nachin e neefektivna, zashtoto kryvta se tegli ot edno mjesto i se vryshta na syshtoto, taka che nechistata i prechistenata se smesvat, pyk i konsumativi za “single-needle” njamame – trjabvat specialni kryvni linii. Njakoi ot belgijcite, koito minaha prez nasheto otdelenie v kraja na maj, se dializiraha tochno po tozi nachin. Te si noseha konsumativite. Po princip, vseki bolen, kojto zaminava vremenno v drug centyr, si nosi konsumativite, polagashti mu se za njakolkoto dializi, koito shte provede tam.

Mnogo se otklonih, no temata e vazhna za razvoja na ponatatyshnite sybitija – tezi ot poslednija mi raboten den i ot vchera syshto taka, kogato poluchih oficialen otgovor ot ministerstvoto na zdraveopazvaneto i v nego se kazvashe, che chuzhdestrannite pacienti si osigurjavali konsumativite, syglasno dogovor, skljuden mezhdu prof. Fonev i izpylnitelnija direktor na nashata bolnica. SHTe izbyrzam da kazha, che tova ne e prichina gostovashtite pacienti da ne se vpisvat v zhurnalite na otdelenieto, naj-malkoto zashtoto zhurnalite sa otchetni dokumenti ne samo za konsumativi, a i za polozhenija ot personala trud, kaktto i za drugi –

eventualni – razhodi. Gostite po pravilo si nosjat samo osnovnite konsumativi – dializatori, kryvni linii, heparin. Nashite gosti, obache, sa bolni hora, a s bolnite hora vsichko se sluchva. Mozhe da se vloshat, da poluchat neochakvani uslozhnenija, dori – ne daj si bozhe – da pochinat pri nas. V takiva sluchai nie sme dlyzhni da im okazhem neobhodimata pomosh, da gi lekuvame s kakvito se nalozhi lekarstva, izpisani ot nashata apteka, da gi hranim sys svjastna hrana, specialno porychana za chuzhdeneca (imame poranshen opit) ili da syhranim v nashata morga tjaloto na ne-daj-si-bozhe pochinalija (i tova, uvi, struva pari). Naistina, nikoj ot gostuvashтите bez registracija chuzhdenci ne se vloshi dotolkova, che da se nalozhi da ostane na stacionarno lechenie. Pyk i ako se beshe sluchilo neshto s njakoj ot vsichkite, mozhe bi shtjaha da go registrirat samo nego (ili nejа) i taka da opravdajat dopylnitelните razhodi po prestoja mu/j v stacionara na otdelenieto. No i bez da lezhat v stacionara, bolnite na dializa v zalata syshto pravjat nepredvideni razhodi. Bankite s rztvori za promivane i zapylvane na dializatorite i liniite na chuzhdencite bjaha osigureni ot nas, a i heparin ot nashija beshe polzvan pyrvija den pone za edin belgiec (mozhe i poveche dni i za poveche bolni, no tova e, koeto znam sys sigurnost). Ne e izkljucheno da se e nalagalo vzemane na ampuli ot nashija speshen shkaf za takiva speshni systojanija, kato vnezapnoto padane ili vdigane na kryvnoto naljagane ili gadene i povryshtane, ili krampi, syprovodeni sys silni bolki – vse systojanija, koito chesto se sluchvat po vreme na dializa i se priemат kato neizbezhdna chast na rabotnoto ni ezhdnevie. Za opravdavane na vsichko tova e neobhodimo gostuvashтите da se registrirat, che sa doshli i ostanali pri nas edi-kolko si vreme, dori da si nosjat osnovnite konsumativi. I te vinagi sa bili registrirani dosega – za edna-edinstvena dializa dori, kaktо i za poveche – nezavisimo dali sa bili bylgari ot drugi centrove v stranata ili chuzhdenci.

Drug e vyprosyт, che chuzhdencite, doshli na gosti pri nas v kraja na maj, ne si noseha i vsichki osnovni konsumativi. Aparatite se zarezhdaha s kryvni linii ot Etropole. Samo bolnite na singyl-nidyl si noseha linii ot Belgija, zashtoto s takiva ne razpolagahme v momenta. Spored dogovor, skljudhen mezhdu izpylnitelnija direktor i prof. Fonev, obache, neshtata ne stojat taka, s drugi dumi – da ne vjarvam veche i na ochite si. Proverkite syshto nishto neredno ne ustanoviha. Spored men, ako njakoj proverі postaratelno, mozhe da se natyкne na ljubopitni fakti. Stiga samo da proverі, naprimer, broja na izpolzvanite kryvni linii ot Etropole za perioda mezhdu 22.05. i 3.06.2003 g., kato sravni tehniya broj s drug period, neposredstveno predi ili sled tozi. Pri nalichните osemdeset i njakolko postojanni nashi bolni, pristiganeto na 16 ot Belgija za 6 dializi ne mozhe da ne se useti, a i 13 ot

Izrael – tova sa nad sto dializi. I stiga da ne mu predstavjat razdut spisyk, sydyrzhast myrtvi dushi i bolni na peritonealna domashna dializa – i tova sym vizhdala da se pravi. SHTO se otnasja do proverka na speshnija shkaf za izpolzvani lekarstva ot nego, sledite sa izkljuchitelno trudni za prosledjavane. Dokato raboteh, lekarstvata naj-redovno se izpisvaha na imenata na drugi bolni, ne na tezi, na koito se pravjat ili pyk se izpisvaha prosto za zapas, bez izobshto da se napravjat.

– V aptekata sa poluchili Efortil! – kazvashe, da rechem, starshata. – izpishete na povechko bolni, che da zaredim shkafa.

I nie izpisvahme nared po listite. A kak ikonomisvahme deficitni ampuli? Postavjame v banka dve ampuli ot gorespomenatoto lekarstvo, koeto sluzhi za povishavane na padnalo kryvno naljagane, pusnem na edin bolen, posle otnesem bankata pri drug i na nego syshto mu pusnem. Ikonomiite sa vazhno neshto. No i opasno – kogato se raboti s zhivi hora. Ima i oshte neshto. Personalyt syshto zajavjava svoje nuzhdi ot lekarstva i, ubedeni, che shtom rabotjat v bolnica, trjabva da poluchavat neshto bolnichno, njakoi lekari karaha sestrite da im izpisvat bilo antibiotici, bilo bolkouspokojavashti ili vitamini, a dori i upojvashti (ot mekite), posle podpisvaha tabelata i ja prashata v aptekata v pylna izpravnost. Tova, che bolnijat ne e poluchaval dadeno lekarstvo po vreme na prestoja si, syshto e izkljuchitelno trudno za dokazvane, osobeno ako e minalo vreme i si e otishyl v kyshti ili e pochinal. Tova lekarite mnogo dobre go znajat i zatova si pozvoljavat da si izpisvat lekarstva, kato gi pishat i v IZ-tata, koito vodjat (IZ – istorija na zaboljavaneto, osnoven dokument pri prestop v bolnica), taka che po dokumenti vsichko e tochno. Ako pyk na sestra j se doshte da se oblazhi s njakoe hapche ot oskydnata bolnichna apteka, tja pomolva njakoj lekar, kojto j e po-blizyk, i – gotovo: tja izpisva, nejnijat lekar podpisva, greshka njama. Mnogo pyti sym chuvala dialozi, podobni na slednija:

– D-r Skorcheva, deteto e bolno. Mozhe li da izpishem malko ampuli kalciev gljukonat i vitamin S?

– Razbira se, mila, daj mi IZ-to na Ivan Ivanov da go vpisha. Ti vizmaj tabelata, shte ti podpisha. I, znaesh li, i dyshterja mi neshto e ponastinala, ja da izpishem i na Ivan Petrov oshte malko. Samo pyrvo da pitam dali ima.

I nabira vytreshnija telefon na bolnichnata apteka:

– Alo, izvinjavam se, pak sym az, d-r Skorcheva (izvinitelen smjah, sledvan ot kratka pauza). Tyj i tyj. Mnogo vi blagodarja. Segashte izpishem. – D-r Skorcheva e mnogo vyzpitana. Vinagi se izvinjava za bezpokojstvoto, blagodari, pozhelava leka rabota. V nashite sredi se smjata za obida da

pozhelaete “prijatna” rabota, zashtoto nashata rabota ne mozhe da byde priyatna, mozhe samo da byde leka, ako se sluchi da njamame mnogo rabota, no tova pyk naj-rjadko se sluchva pri nas.

Az lichno vidjah syvsem skoro, predi da napusna, cjala opakovka s ampuli vitamin S, pribrani v shkafa na manipulacionnata s nadpis “Za D-r Skorcheva”. A prez april d-r Zajkova, onazi privlekatelna lekarka, kojato napravi shemetna nauchna kariera, me pomoli – men lichno – da j izpisha duomoks, vnosn antibiotik protiv heliobakter pilori – mikrobyt, prichinitel na jazvi. Izpisahme go na imeto na bolna ot stacionara, razbira se. Az si izpylnjavah tochno zadylzhjenijata da se podchinjavam na dezturnija lekar, syglasno dlyzhnostnata mi harakteristika. CHak sega se zamisljam, che ako mineshe stroga proverka i proverjavashtite zasechaha dannite ot njakolko mesta, vkljuchitelno pitaha i bolnata kakvi lekarstva j nosi sestrata sutrin, obed i vecher (nali bolnite imat pravo na informacija?), shtjaha da izljazat najave razminavanija, ot koito ne e nikak trudno da se napravi izvodyt – bolnata ne e poluchavala duomoks. Razbira se, vinata shteshe da padne pyrvo vyrhu men. Ne sym davala lekarstvoto, a eto lekarkata go e izpisala v IZ-to na bolnata. Pribrala sym go, znachi, za sebe si. Logikata, obache, iziskva da se zadadat oshte njakoi vyprosi, kato naprimer, az li imam helikobakter pilori ili lekarkata, kojato se e razpisala? I pak e nevyzmozžno da se ustanovi istinata, zashtoto charovnicata shte priplache, che sym ja nakarala da podpishe, i pak az sym pribrala antibiotika, bil mi trjabval ja za bashta, ja za majka, ja za njakoj rodnina do deveto koljano. I ako az, na svoj red, ne uspeja da natopja njakoja sanitarka pod mene, njama da otyrva nakazaniето. No strogi proverki ne sym vizhdala nito vednyzh za 25 godini.

Samo vednyzh imashe edna – uz h mnogo stroga. Trjabva da razkazha za neja, makar che naistina mnogo se otklonih. Sluchi se predi njakolko meseca. Predupredih ni, che shte mine proverka za Epreksa – lekarstvo protiv anemija, vnosno, strashno skypo, poluchava se vyv fabrichno-prigotveni sprincovki, koito sa mnogo fino izraboteni. Uzhasno se pritesnihme, kato chuhme za takava proverka. Setihme se, che ne sme vodili dokumentacijata, kacto trjabva i sme izpisvali Epreks v golemi kolichestva, bez da vpisvame na koj bolen koga e praven i po kolko. Mozheha da ni izkarat, che sme si go noseli v kyshti i sme go prodavali na cherno. Zagovorih za njakakva basnoslovna globa. I dosega mi e chudno, kak stana taka, che sled kato oshte pyrvija den otkriha nerednosti pri otchitane izrazhodvaneto na Epreks, posle njakak si ni ostaviha tri dni na spokojstvie, predi pak da dojdut. Njamahme nikakvo spokojstvie prez tezi tri dni i noshti, razbira se. Obrazuvahme tri-chlenna otgovorna komisija ot sestri, nachelo sys

starshata i se započna edno falshificirane na dokumenti, koeto ne e za opisvane. Njama da se predadem bez syprotiva, za kakvo sme dializni sestri – byrzi, srychni i smeli, kaktó se sheguvahme pomezhdú si. Ot sutrin do kysna vecher se proverjavaha vsichki listi na bolni, poluchavashti Epreks (povecheto ot nashite, zashtoto pochti vsichki sa anemichni), sravnjavaha se kolichestvata s tezi po tabelata i se korigiraha nesytotvetstvijata. Mnogo tezhyk trud, zashtoto se oglezhdaha dozirovkite v prodylzhenie na cjala godina, ako ne i poveche. Starshata i dvete j predani pomoshtnichki rabotiha vseotdajno i bez pochivka po cjal den do kysno noshtem. I uspjaha! Proverkata mina uspeshno. Posle vse ni natjakvaha, che nie, ostanalite sestri, trjabva da sme im blagodarni, che sa ni otyrvali ot globata, shteli bili da ni globjat po edna cjala zaplata naj-malko. Posle ednata sestra ot zasluzhilite beshe povishena v pomoshtnik-starsha za edin mesec. Zadylzhenijata j vkljuchvaha samo izpisyvane na heparin i druga bumashtina. Trudno e preciznoto vodene na bolnichna dokumentacija bez pomoshtta na kompjuty. Vseki den na ryka se pishat otnovo i otnovo edni i syshti dylgi spisyci s imenata na bolnite, samo se smenja dozirovkata, zatova naistina imashe nuzhda ot pomoshtnik-starsha. Pyk i pochetnata dlyzhnost beshe s mandat po edin mesec, ta vsichki poleka-leka shtjaha da se izrezhdat. Taka se raboti v zadruzhen kolektiv. Sled proverkata Epreksyt započna da se izpisyva sys specialni protokoli, podpisani ot trima lekari. Okaza se, che taka e trjabvalo da se procedira oshte ot po-minalata godina, no nashite lekari ne bili razbrali. Na tjah nikoj nishto ne im napravi i si bjaha spokojni, a sestrite syn ne spaha, dokato techeshe proverkata.